

OPEN
ACCESS

Blažek a Vodrážka o Bondym – zmařená šance II

Martin Machovec

m.machovec@seznam.cz

Publikaci Petra Blažka a Miroslava Vodrážky *Zbyněk Fišer / Egon Bondy a Státní bezpečnost* tvoří dvě části, které, byť chtějí vzbuzovat dojem, že souvisejí, jsou velmi odlišné nejen co do obsahu, ale hlavně co do kvality. Většinu publikace (s. 303–836) tvoří edice dokumentů Státní bezpečnosti o Zbyňku Fišerovi, která je dílem historika Petra Blažka a je nazvána „Klíma“, „Zbyněk“, „Mao“, „Oskar“ a jiná krycí jména. Jde o velmi pečlivou edici různých dokumentů z archivu StB z let 1949–1989, z nichž některé vznikly na základě zápisů informací pocházejících od Zbyňka Fišera, které pořizovali hlavně pracovníci StB Jiří Kořínek a později Antonín Zajíček, jiné jsou naopak o Zbyňku Fišerovi, o tom, jak byl sledován, o tom, co o něm StB ví, za koho jej považuje, ostatní pak jsou o různých dalších lidech, kteří se se Zbyňkem Fišerem v průběhu čtyř dekad totalitního režimu v Československu stýkali; z těchto informací však některé se Zbyňkem Fišerem zjevně souvisejí jen velmi málo. Tyto dokumenty jsou seřazeny chronologicky, jsou číslovány od D1 až po D238 a každý je opatřen záhlavím, v němž se uvádí datum vzniku, je tu základní charakteristika obsahu a případně i autorovo jméno, je-li známo. Edice je vybavena 2460 poznámkami pod čarou, resp. vysvětlivkami (od č. 856 do č. 3316 — předchozí poznámky pod čarou se vztahují k textu Vodrážkovu), je tu Blažkův úvod (s. 305–312), Archeografická poznámka (s. 313–314) a obrazová příloha (s. 793–836). Obě práce mají v závěru svazku společný Seznam zkratk a akronymů (s. 837–844), Seznam použitých archivních pramenů a literatury (s. 845–847), soupis použité literatury (s. 848–855) a jmenný rejstřík (s. 857–874). Na první pohled tedy jde o monumentální dílo, které skýtá čtenáři pohled do myšlenkového světa pracovníků StB, do jejich způsobu uvažování v letech 1949–1989.

Problém této edice je ovšem v tom, že čtenář-laik nedokáže dokumenty, jejichž autory byli pracovníci StB, adekvátně „přečíst“ a zhodnotit, chybí tu historikovo vyhodnocení, jaké podal např. Pavel Navrátil jen k jednomu z tolika dokumentů, které jsou v edici zařazeny, totiž k Protokolární výpovědi Zbyňka Fišera o undergroundových koncertech a festivalech z 30. 3. 1976 (s. 616–624), která byla již v r. 2012 publikována v „*Hnědé knize*“ o procesech s českým undergroundem.¹ Ano, je

---

1 Viz Pavel Navrátil, Pár poznámek ke dvěma výše uvedeným textům, in „*Hnědá kniha*“ o procesech s českým undergroundem, eds. Martin Machovec, František Stárek Čuñas, Pavel Navrátil, ÚSTR, Praha 2012, s. 383–384.

tu Blažkův úvod, ale ten je v tomto ohledu nedostačující. Obrátme tedy nyní pozornost k němu.

Autor/editor zde věcně popisuje historii kontaktů Zbyňka Fišera s StB, v níž se střídala období, kdy byl StB sledován, s obdobími, kdy byl veden jako spolupracovník StB. Co nejstručněji: od r. 1949 do r. 1961 sledován; od 1961 do března 1968 veden jako „agent Klíma“, jehož kontaktem byl jeho spolužák na FF Jiří Kořínek, o jehož tehdejší i pozdější kariéře podává Blažek podrobnější zprávu; v r. 1967 sledován v rámci akce „Čajovník“; v r. 1970 sledován v rámci akce „Florenc-9“, od r. 1974 do r. 1977 veden nejprve jako „důvěrník Zbyněk“, pak jako „agent Mao“; v r. 1975 sledován v rámci akce „Ivan-1“; v květnu 1981 zadržen a vyslýchán v rámci akcí „Delta“ a „Kamion“; od r. 1985 do listopadu 1989 veden jako „důvěrník Oskar“; v říjnu 1987 sledován zřejmě v rámci akce „Klín“. Blažek všechna tato období popisuje, vysvětluje okolnosti, takže alespoň základní vodítko při studiu otištěných dokumentů je zde poskytnuto. Chybí tu však aspoň pokus o vyhodnocení toho všeho: do jaké míry byl Zbyněk Fišer během čtyř dekad totalitního režimu registrován orgány StB spíše jako užitečný pomocník (lhostejno za „dobrovolný“ či „přinucený“), do jaké jako spíš „nepřítel“, osoba podezřelá z „podvratné činnosti“, tedy jak se to historikovi jeví dnes, když je již mnohem lépe obeznámen s celkem činnosti StB v Československu. Bez tohoto vyhodnocení (a ovšem také bez nutné diskuse o problému, do jaké míry jsou písemnosti z produkce StB kredibilní) lze totiž tuto edici dokumentů číst zřejmě jen jedním způsobem: jako obvinění Fišera-Bondyho z toho, že po řadu let poskytoval StB informace o svých bližních (opět: lhostejno, zda se domníval, že jsou pro StB „nepoužitelné“, či zda chtěl jimi — paradoxně, ale přece — někoho „ochránit“ či „odvést pozornost“, či přímo — vědomě — „poškodit“). Nutno však v konfrontaci s touto edicí připustit, že kontakty Fišera-Bondyho s StB byly opravdu četné, že jsou velmi temnou stránkou jeho života a že do jisté míry působily i na jeho literární a filozofické dílo, jehož, jak známo, naprostá většina se před listopadem 1989 mohla realizovat jen v samizdatu. Tento fakt by si pak zasloužil samostatnou studii, kterou bychom však od historika Blažka neočekávali, lépe řečeno, nevinili bychom ho z toho, že ji nenapsal. Spíše naopak: je třeba ocenit, že Blažek se — na rozdíl od toho, co napsal jeho kolega Miroslav Vodrážka, o čemž níže — vůbec nepokusil spekulovat o tom, v jaké míře se kontakty občana Zbyňka Fišera s StB projeví v jeho literárním alter ego, tj. v básníku a filozofovi Egonu Bondym. Totéž se týká velmi složitého problému, totiž v jaké míře souvisejí Fišerovy kontakty s StB s jeho psychiatrickými problémy, s jeho diagnózami, s jeho četnými hospitalizacemi na psychiatrických klinikách (zejména v 60. letech), s jeho statusem invalidního důchodce, tedy s jeho „duševním stavem“. I to by si jednou zasloužilo samostatnou studii.

Lze konstatovat: Petr Blažek odvedl kus poctivé práce zejména jako editor, škoda jen, že rezignoval na práci historika, kterou přenechal — obáváme se, že nešťastně — svému kolegovi a spoluautorovi této publikace „publicistovi, filosofovi a undergroundovému hudebníku“ Miroslavu Vodrážkovi, o jehož příspěvku nyní bude pojednáno.

* * *

Vodrážkův text je v knize na s. 19–302 (včetně obrazové přílohy) a nese titul *Historie jako rozplétání otevřenosti života a díla. Kritická studie jednoho parazitického (bon-*

dyovského) mýtu. V předmluvě, díle obou autorů, se praví poněkud záhadně, že titul Vodrážkova příspěvku je „[...] inspirován teoretickým spisem filosofa postmoderny Umberta Eca *Otevřené dílo*. Ačkoliv se studie zaměřuje na zkoumání života a díla Zbyňka Fišera / Egona Bondyho a nejrůznější polohy bondyovského mýtu, který je specifický tím, že byl dlouhodobě vytvářen nejen samotným autorem, různými aktéry a skupinami, ale zejména nebyl možný bez tajných plánů StB, přesto je spíše případovou studií o teoretických předpokladech vzniku moderních mýtů v duchu „odpařování dějin [...]“. Text se skládá z předmluvy a z šesti číslovaných kapitol. Zde jejich názvy: „Gesamtwerk — obrana proti diskursivnímu a konfirmačnímu zkreslení a linie úniku z mýtu“ (předmluva); „Potíže s historií a neschopnost delegitimizovat mýtus“ (1.); „Anatomie mýtů“ (2.); „Generační posun subkultur“ (3.); „Osudový zlom“ (4.); „Feministický pohled na heroicky dramatické psaní a prostitování rozumu“ (5.); „Rozpletený mýtus a polosvlečené autorské tělo“ (6.).

Již jen tyto citace napovídají, čím (vším) se Vodrážka ve svém textu zabývá, ale dodejme hned, že vyhodnocováním *sine ira et studio* (ne)užitečnosti informací, které StB získávala od Zbyňka Fišera, se nezabývá téměř vůbec, a pokud ano, pak je manipulativně zasazuje do své schematické, dogmatické kritiky toho, čemu říká „mýtus“.

Základní struktura tohoto Vodrážkova textu je podobná struktuře toho, co o „ZFEB“ (tak Vodrážka v textu zmiňuje Fišera-Bondyho, přidržujeme se toho, používáme to rovněž, ovšem jen v souvislosti s kritikou tohoto Vodrážkova opusu) napsal a publikoval již dříve. Nejprve se přihlásí k nějaké autoritě, k nějakému věhlasnému autorovi, z něhož si vytvoří jakési ideologické a kvazimetodologické „kopyto“, na něž pak naráží, jímž poměruje a hodnotí svá „zjištění“ (také ale to může být příklad myslitele podobně „špatného“, „nemravného“ jako ZFEB).² Jeho soudy se tedy zdánlivě opírají o tu či onu „vyšší instanci“ — v diskutovaném textu jsou to kromě „hlavního inspirátora“ Umberta Eca např. „investiční poradce“ Nassim Nicolas Taleb, William Herbert Dray, historikové Richard John Evans a Niall Ferguson, dále Marc Bloch, Hans-Georg Gadamer, „filosof kultury“ Ernest Cassirer, z dalších Roland Barthes, Immanuel Kant, Theodore Rozsak aj.³ Dále postupuje většinou voluntaristicky, bez ohledu na chronologii (fakta např. z 50. let mísí s fakty ze 70. a 80. let podle toho, jak se mu zrovna hodí, seriózní prameny plete s různými publikovanými drby, s citacemi z dokumentů StB zachází jako s nezpochybnitelnými jistotami a stejně tak i s Bondyho básněmi, případně s úryvky z próz: v nich opět hledá jen, zda jsou „pravdi-

2 Např.: Filosofický sendvič — Jak chutná Bondyho dílo?, A2, č. 19, 2015 — citování Heidegger a italský filozof Gianni Vattimo; Pohromové myšlení současné české levice (k diskusi o tajné spolupráci Zbyňka Fišera alias Egona Bondyho“, *Bubínek Revolveru*, 20. 11. 2015 — citování např. Raymond Aron, Karl Popper, Jean Elsthainová, Roland Barthes, Hans Magnus Enzensberger; Strach z odkouzlení dějin (Bondy, Babiš, úlisnost teorie separátního subjektu a ideální publikum narativu), *Bubínek Revolveru*, 9. 3. 2020 — předznamenáno mottem z Ludwiga Wittgensteina, citován americký literární teoretik Jonathan Culler; Egon Bondy a parazitický mýtus. O symbióze totalitárního systému a literárně-spoločenského mýtu, *Forum* 24, 13. 1. 2024 — citován např. francouzský historik Marc Bloch.

3 V této souvislosti se vnucuje podezření, že Vodrážka takto plytvá údajnými autoritami záměrně proto, že předpokládá, že o nich jeho čtenáři mnoho nevědí; jeho soudy se takto stávají obtížněji napadnutelnými.

vou“ či „nepravdivou“ výpovědí), přičemž jeho způsob uvažování je ovládnán několika dogmaty, o nichž prostě diskusi nepřipouští. Tak např. vše, co se ve společenských vědách a aplikováno v politice hlásilo a hlásí k tzv. levici, je inferiorní, špatné, mylné a podvodné. Je nasnadě, že s tzv. pravici je tomu naopak. Dále: kdokoli kdykoli cokoli sdělil StB, škodil, byl de facto zločinec, není pro něj žádná „polehčující okolnost“ — a kdokoli se snažil tyto „polehčující okolnosti“ najít, artikulovat, byl ne-li stejný zločinec, pak člověk propadající „lži“, bytost „neracionální“, „nesoudná“, podléhající „mýtům“. Tedy hrůzyplně černobílé vidění skutečnosti, leč nedosti na tom. V diskutovaném textu více než ve svých předchozích Vodrážka jednostranně a naivně chápe „mýtus“ jako ekvivalent „klamu“, ba „lži“. Vodrážka pak, jakožto „bořitel mýtů“, sám sebe prezentuje jako hlasatele „pravdy“. S těmito dogmaty vlastně stojí a padá logika ve všem Vodrážkově uvažování.

* * *

Než se pustíme do kritiky některých obzvlášť frapantních Vodrážkových omylů, nepodstatných domněnek a absurdních závěrů, ještě jedna připomínka o Vodrážkově uvažování o „mýtu“ (či „mytologii“), neboť právě ono je natolik scestné, že snad nejvíce znehodnocuje jeho úvahy. Vodrážka si totiž buď nepřipouští (nebo o tom neví), že původní význam mýtů je v iracionálním (lépe: předracionálním) výkladu světa, v němž jsou shledávány určité archetypy v lidském myšlení.⁴ Takto pojaty, nejsou pak mýty ani „pravdivé“, ani „živé“, ani „dobré“, ani „špatné“, toliko se v nich obráží jeden ze způsobů lidského výkladu světa, těch momentů, na něž, tak říkajíc, je náš „rozum krátký“. V takto chápaných mýtech jsme na jedné straně blízko náboženské víře, v literatuře pak třeba pohádkám a legendám. Ale co je pro kritiku Vodrážkova uvažování důležitější (co bylo napsáno výše, je tak triviální, že by s tím snad i on souhlasil): jako takto chápané nefungují jen ony mýty dávné, starověké, z dob, kdy racionální pokusy o výklad světa snad ještě ani neexistovaly, nebyly možné, ale fungují tak i ony mýty moderní, které sice lze demaskovat jako do nového hávu zahalené mýty prastaré, což jim však nemusí nikterak ubírat na síle, intenzitě, schopnosti dodat naději, étos, ba i víru. Demaskovány, bývají tyto mýty pak označovány za „mytologii“, tj. za fantastický, vysněný, vykonstruovaný obraz skutečnosti. Ale zde je již třeba postupovat velice opatrně a diferencovaně: na jedné straně např. mýtus o „panské rase“, o „historickém poslání dělnické třídy“, o „white man’s burden“, o „zemi, kde zítra znamená včera“⁵ atd., které mohou být — a byly — politicky zneužity, byvše svými šířiteli chápány jako na racionalitě stojící dogmata, na straně druhé různé literární utopie, prosím i mystifikace, snové, do literatury oděné představy o tom, že tak jako v mýtech archetypálních dobro nakonec zvítězí nad zlem, „pravda a láska nad lží a nenávistí“, že existují „tabu“, která se nesmějí překročit, atd., atd.

4 Nechci zde dodat: „jungovské“, byť C. G. Jung byl zřejmě první, kdo s těmito pojmy vyrukoval, abych se nepřizpůsoboval Vodrážkovu ohánění se autoritami. Ostatně takovouto zkušenost s mýty mohli mít lidé po staletí, aniž by tyto pojmy znali.

5 Ivo Vodsedálek, Bondyho básnický druh již z přelomu 40. a 50. let, po roce 1989 vícekrát vzpomínal, jak byli se ZFEB právě fascinováni oním vše ovládajícím „sovětským mýtem“, jak silně emocionálně na ně působil, byť v něj nemohli „uvěřit“.

To se bohužel týká i lecčeho z „budovatelské“ literatury tzv. socialistického realismu z počátku 50. let, přičemž je nasnadě, že ZFEB si této skutečnosti byl vědom, a zřejmě i proto jako svého druhu protizbraň, jako „antimýtus“, začal již počátkem 50. let ve své literatuře pěstovat „legendy o básníku Bondym“⁶ jako o svého druhu „mytické bytosti“, na což pak navázal nejen Bohumil Hrabal,⁷ ale později v různých fikcích a „mystifikacích“ např. také Jan Křesadlo, Richard Popel či Milan Kozelka.⁸

Kdyby Vodrážka vzal v úvahu takto ambivalentní hodnotu „mýtu“, mohl sebe i čtenáře ušetřit aspoň dvou třetin svého textu.

Jenže ve Vodrážkově aplikaci mýtu, tak jak on jej simplifikovaně vykládá, to ve zkratce vypadá takto: ZFEB (častěji ve spolupráci s StB, občas sám ze své zlé vůle, občas prostřednictvím svých přátel) šířil po desetiletí o sobě mýty-lži, a to zřejmě hlavně proto, aby zamaskoval, kamufloval svou zlotřileckou povahu, svou spolupráci s StB, své „levičáctví = lež“ (i když to poslední by se Vodrážkovi těžko dokazovalo, ZFEB se k marxismu hlásil celý život, jakkoli mnohokrát psal o jeho omylech, chybách, nedostacích, o jeho zruďných aplikacích na politickou praxi ani nemluvě, od té se od r. 1948 distancoval vždy; ostatně právě filozofické dílo ZFEB je dobře možno chápat jako projev snahy pomoci marxistické filozofii vybědnout z její inercie, obohatit ji o nové momenty, a tak ji oživit).

Ano, ZFEB byl v mnoha ohledech ve filozofii i v politice naivní snílek, utopista, který se zuby nehty celý život držel oné archetypální, mytické vize světa rovnosti, svobody, jak ji známe z pohádek, z různých náboženství i z kryptořeliгиозního marxismu, onoho eschatologického, ba snad i soteriologického výkladu světa. Zřejmě i proto si tak zamiloval undergroundové společenství v 70. letech, které mu bylo předobrazem onoho lepšího — jakkoli na okraji konzumentské společnosti živořícího — společenství pravých lidí budoucnosti. Byl to JEN sebeklam? Sebeklam doprovázený snahou infikovat, mystifikovat své bližní? (Ne obelhat! To by platilo v případě, kdyby tomu sám nevěřil.)

Ale zacházíme asi příliš daleko: Vodrážka by pro takovouto naivní víru měl asi jen výsměch, oprávněnější by ve svém odsudku byl v tom, kdyby třeba pro období 1961–68 (krycí jméno „Klíma“) vnímal informace od ZFEB => StB jako důsledek této víry, pro což by, kdyby si spisy ZFEB prostudoval, nějaké — ovšem nepřímé — doklady našel. Jistěže je možno hned vyrukovat s tím, že tehdy jakémusi modelu „socialismu s lid-

6 Zejména v oddílu „Legendy“ ze sbírky *Für Bondys unbekannte Geliebte aneb Nepřeborné bohatství* z r. 1951, samizdatově v r. 1952. Viz o tom též Typlt, Jaromír F., Bondy nejen Bondyho, *Host*, 3, 1997, s. 21–35.

7 Poprvé v knize *Taneční hodiny pro starší a pokročilé* (první vyd. 1964), dále v *Legendě o Egonu Bondym a Vladimírkovi* (in *Morytáty a legendy* /první vyd. 1968/) a nejvíce v *Něžném barbarovi* (samizdatově 1974).

8 Viz Křesadlo, Jan, *Obětina*, Ivo Železný, Praha 1994; *La Calle Neruda*, Ivo Železný, Praha 1994; *Kravex 5*, Periplum, Olomouc 2002 — V prvních dvou EB parodován jako „starý hippí“ Pogon Bumbý, v poslední jako autor knihy „Degenerovaná dvojčata“ Erwin Buxbaum; Popel, Richard, *Paradýzo ztracené a znovunalezené* (Akropolis, Praha 2008) — zde EB parodován jako „undergroundový filosof“ Erik Alarich Krejzl; Kozelka, Milan, *Život na Kdysissippi*, Host, Brno 2008; *Bez adresy, s deštěm v patách...* (Petřínský samizdat, Praha 2009) — zde EB parodován jako „Egoniáš“.

skou tváří“ či postupné demokratizace socialismu věřily v ČSSR snad milióny lidí, ale to pro filozofa ZFEB, nutno přiznat, není omluvou. I toto by však stálo za samostatnou studii.

* * *

V předmluvě vysvětluje Vodrážka, proč označuje svůj text za „Gesamtwerk“, tj. „kompletní dílo“: vymezuje se tak kriticky vůči dílčím studiím, zabývajícím se např. jen Bondyho poezií, jeho prózami, jeho filozofií, jeho dějinami filozofie; tedy „život a dílo“ jsou objektem jeho zájmu. Nic proti tomu, jenže Vodrážka si přitom počíná jako slon v porcelánu: jako by podstatnou částí života ZFEB byly jeho kontakty s StB, a jsou-li v textu zmíněny i jiné složky jeho života, pak jsou vždy zdůrazněny ty „stinné“. Vodrážka zde začíná operovat se souslovím „parazitický mýtus“, které je vlastně tautologické. Každý mýtus jaksi „parazituje“ na „holé skutečnosti“, což však, jak jsme se výše pokusili naznačit, ještě nemusí být negativně hodnoceno.

V první kapitole se Vodrážka pokouší stanovit metodologii při „demytologizaci mýtu“, přičemž si na mušku bere nejen ZFEB, ale také všechny české historiky, kteří se snažili po r. 1989 narýsovat jakousi „tlustou čáru“ za minulostí: že byli všichni „leVICOVĚ orientovaní“, je u Vodrážky nasnadě.

Ve druhé kapitole již Vodrážka rozvíjí svůj boj proti „mýtům-lžím“. Co všechno se o ZFEB „vyhlává“, lze zjistit z enumerace názvů podkapitol: 2.1 „Apologetický mýtus o oběti a počátcích spolupráce s tajnou komunistickou policií“; 2.2 „Mýtus o motivech spolupráce s tajnou komunistickou policií“; 2.3 „Disponibilní mýtus o přátelství s Teigem a Kalandrou aneb ‚byl jsem pod vlivem elementů, jako byl Karel Teige‘“; 2.4. „Mýtus o absolutní tvůrčí svobodě a jednotě rizika a zodpovědnosti“; 2.5 „Mýtus o nezávislosti na Systému“; 2.6. „Mýtus o politické identitě aneb ‚nezkurvil jsem se‘“; 2.7. „Mýtus o důvodech bratislavského ‚exilu‘“; 2.8. „Víra v marx-leninské oběšené naděje 20. století aneb ‚volání po zničení třídního zřízení‘“; 2.9 „Alternativní interpretace politické identity: ‚nezkurvil jsem se‘“.

Samozřejmě že o tom všem jsou různé zprávy, samozřejmě že ZFEB říkal či psal o tom či onom různé věci, záleželo mimochodem i na tom, kdy a komu je říkal: zda estébákům při výslechu v r. 1954, či zda je psal v r. 1981 ve svých memoárech *Prvních deset let*. Proti jednomu citátu jedné Bondyho básně, kde nacházíme ono citované zvolání „nezkurvil jsem se“, možno postavit řadu jiných, kde Bondy píše opak, kde sám o sobě píše jako o „bezcharakterní kurvě“.⁹ Jenže to se Vodrážkovi nehodí do krámu: jakmile zjistí rozpor, hned vybere to horší a z toho ZFEB obviní. Všechno, co by svědčilo pro ZFEB, byla lež!

Třetí kapitola také obsahuje mišmaš akuzací. Úsměvné jsou např. podkapitoly 3.2 „Karel Teige a Závěš Kalandra čelící bandě grázlů, polochoromyslné dvojici a par-tajnictví“; a 3.3 „Subkulturní anomie — krádeže, alkoholismus, prostituce, parazitismus, lži, bájně chvastounství a spolupráce s StB“. V nich Vodrážka s pomocí tendenčně vybraných citací z Bondyho básní vlastně ZFEB viní z toho, z čeho by ho mohli

9 Báseň z 21. 1. 1976 ze sbírky *The Plastic People of the Universe*, in *Básnické spisy III*, s. 21: „[...] Já vědomě všechnu hanbu na sebe беру / být je to bolestné a hnusné / jsem bezcharakterní kurva vím / ale platím tím možnost svojí práce / a ta práce přetrvá věky [...]“.

vinit i „slušní lidé“ žijící spokojeně v totalitním režimu. Kromě toho si zcela anachronicky bere na pomoc výroky z knihy Marie Klečacké-Beyly, která byla napsána až po r. 2005 a vydána až po Bondyho smrti.¹⁰ Jde o dílo plné rozporů, lásky i zášti k ZFEB (což je zřejmě příznačné a činí tuto knihu zajímavou), ale citovat autorčin tvrdý odsudek třeba Bondyho mystifikací, pojednáváme-li o roce 1949, je demagogie na úrovni kdysi věhlasného „Radia Jerevan“. Naopak v podkapitole 3.6. „Jako Hus před koncillem — příklad mytického přivlastňování historické události“ je nutno dát Vodrážkovi za pravdu. Jde o účast ZFEB na tzv. druhém fóru Charty 77, které se konalo 28. 11. 1987, resp. o tom, jak zkresleně ZFEB ex post o této události referoval, totiž ve své próze *Bezejmenná* (smz. 1986, tiskem poprvé 2001, podruhé 2019); do vydání z r. 2001 dodal ZFEB „Poznámku při definitivní korektuře“, kde právě píše o své účasti na onom druhém fóru Charty 77. Vodrážka si stěžuje, že touto poznámkou byla ve vydání z r. 2001 nahrazena původní poznámka ke kapitole „Vokno“, ale nezaregistroval, že v druhém vydání jsou oba tyto texty a také podrobný komentář k účasti ZFEB na onom fóru Charty: ten mohl citovat a tak si ušetřit další vlnu rozhořčování.

Další dvě podkapitoly jsou však opravdu nestoudné: 3.7. „Mýtus o filosofické velikosti — myšlení z posledního stádia progresivní paralýzy“ — zde Vodrážka pracuje hlavně s materiály z archivu UK, s různými posudky Fišerovy diplomové a kandidátské práce, přičemž tendenčně z nich vybírá jen to negativní. Nestydí se naznačovat, že ZFEB získal tituly PhDr. a CSc. nejspíš protekcí, tedy neoprávněně, a pouští se dokonce do zcela laické kritiky Bondyho *Poznámek k dějinám filosofie*, přičemž záměrně mlčí o velmi kladných hodnoceních některých svazků tohoto díla z pera odborníků. Tato podkapitola už vzbuzuje dojem, že její autor byl motivován přímo patologickou nenávistí k ZFEB, která ho přinutila, aby ho za každou cenu vždy jen hanobil. V kapitole 3.8 „Mýtus, že kniha *Invalidní sourozenci* byla bible undergroundu — příchod Dürerovy Apokalypsy a teorie médií“ jsou většinou jen úplné bláboly. Nešťastný výrok o tom, že Bondyho kniha *Invalidní sourozenci* (samizdat 1974) byla jakousi „biblí“ undergroundového společenství, který samozřejmě nikdo nebral vážně a který jen vyjadřoval fakt, že tato kniha byla v tomto společenství opravdu velmi populární, dezinterpretuje Vodrážka tak, jako by se jí tvrdilo, že právě ona vznik tohoto společenství jaksi iniciovala, což je samozřejmě nesmysl. Vodrážka také „dokládá“, že jelikož jsou v *Sourozencích* zmínky o Mao Ce-tungovi a Leninovi, nemohli se „biblí undergroundu“ stát, a pak dále vede sáhodlouhé a svévolné rádobyúvahy o tom, jak vlastně undergroundové společenství u nás vzniklo, nepřihlíží při nich skoro vůbec k tomu, co už o tom bylo napsáno, ale hlavně že „zbořil“ další „mýtus“! Vrcholem autorovy zvrácené investigativnosti je ovšem podkapitola 3.9 „Mýtus o autobiografičnosti — kádrový životopis (1964), literární chorobopis (1971) a Prvních deset let (1981)“. Vodrážka zde cituje z lékařské anamnézy z let 1964–1971, jejímž autorem je MUDr. Stanislav Drvota (nemám pro to důkaz, tak mi to sám ZFEB kdysi sdělil, snad by to šlo prokázat jazykovou, stylistickou analýzou, případně expertizou typů psacího stroje). Jde o velmi intimní dokument, který údajně vznikl tak, že ZFEB se svému ošetřujícímu lékaři během řady let zpovídal ze svých potíží. Text tedy zřejmě měl podléhat lékařskému tajemství, snad jej ani sám ZFEB neměl dostat do rukou, žel, stalo se tak. V žádném případě nebyl určen k publikování!! Vodrážka se tohoto textu

10 Marie Klečacká-Beyly, *Vzpomínky malostranské*, Akropolis, Praha 2008.

zmocnil (nevím, jak se to mohlo stát, v mém osobním archivu je jeho kopie uložena už řadu let a nikdy jsem jej nikomu nedal k dispozici), vzal si do hlavy, že autorem je sám ZFEB, a naložil s ním pro účely dalšího a většího jeho zostouzení. Zde autor nejenže překračuje elementární míru vkusu a slušnosti: jeho svévolné manipulace jsou vskutku neetické.¹¹ Co se pak týče Vodrážkovy charakteristiky memoárů ZFEB *Prvních deset let* (napsal 1981, samizdatem nebylo šířeno, tiskem až 2002), jde o dobrou ukázkou jeho přístupu k literatuře: Začne exkurzem o akci StB „Delta“ z r. 1981, proto aby ZFEB usvědčil z toho, že v *Prvních deseti letech* ne všechno napsal o svém zadržení a výslechu v témže roce. Vodrážka ignoruje fakt, že ZFEB přímo v tomto textu zdůrazňuje, že zde nepíše o všem, že něco zamlčet musel,¹² ale kádruje a „usvědčuje“ dál a dál. V celku je ale zřejmé, že momenty z curricula ZFEB, které mu nedávají materiál k hanobení, ho nezajímají, ignoruje je.

Ve čtvrté kapitole se Vodrážka pouští na ještě tenčí led: soudí zde totiž i privátní život ZFEB, jeho duševní stav, zpochybňuje filosemitismus ZFEB, osočuje ho ze sympatií nejen k maoismu (ježž ztotožňuje s totalitním režimem, takže ZFEB prý podporoval právě jej),¹³ ale i k fašismu. Může tak činit zase jen proto, že ZFEB chytá za slovo, vytrhuje z kontextu, dezinterpretuje. Nejprve boření dalších „mýtů“: 4.3 „Mýtus o duševní nezpůsobivosti aneb ‚zapomněl jsem simulovat duševní poruchu‘“; 4.7 „Mýtus o autorově etičnosti a poctivosti v konfrontaci s jazykem a médiem psaní“; 4.8. „Mýtus o autorově celoživotním politickém filosemitismu“; 4.9 „Mýtus o literárním filosemitismu, neideologičnosti a rozbíjení totalitárního diskursu — fascinace fašismem a maoismem“. Podkapitola „Mýtus o duševní nezpůsobivosti...“ je hlavně projevem Vodrážkovy skoro úplné neznalosti psychiatrické diagnózy ZFEB. Jak už bylo poznamenáno výše, Vodrážka vůbec neví o tom, že zejména v 60. a 70. letech byl ZFEB velmi často hospi-

11 Vodrážka vůbec neví o četných hospitalizacích ZFEB právě na klinice MUDr. Drvoty („U Myslivečků“ v Praze 2) v 60. letech. Na základě písemného souhlasu syna ZFEB mi bylo v r. 2017 dovoleno okopírovat si všechny lékařské zprávy o jeho otci, které jsou uloženy v archivech různých psychiatrických klinik, kde byl ZFEB mezi lety 1950 a 1978 hospitalizován. Tyto zprávy samozřejmě stále podléhají lékařskému tajemství a jen pod tlakem Vodrážkovy neomalenosti jsem nucen sdělit o nich alespoň to základní: Dle lékařských záznamů byl ZFEB v letech 1963–1978 celkem jedenáctkrát hospitalizován na psychiatrických klinikách, ale dle jednotlivých lékařských zpráv by mohl být počet hospitalizací ještě o dost vyšší. Ošetřujícími lékaři ZFEB tehdy byli MUDr. Stanislav Drvota, MUDr. Petr Příhoda a MUDr. Oldřich Grünner. Lékařské zprávy se vesměs shodují na základních diagnózách psychického stavu ZFEB: maniodepresivní psychóza, insomnie, obojí chronické.

12 V původním textu *Prvních deseti let* (Maťa, Praha 2002) EB píše: „Chci se však držet pravdy, a ne básnictví, a proto se vynasnažím psát jen o věcech nejdůležitějších a neotravovat čtenáře tím, že bych triviality života, které se dějí každému, povznášel do básnické roviny [...]“ (s. 22), ovšem ve svém slovensky psaném doslovu, resp. „autorské poznámce“ z r. 2002 se již vyjádřil velmi sporně: „O svojej osobe som rozhodne nezamlčal nič, o všetkých druhých (dokonca vrátane Honzy Krejcarové) veľa, ba takmer všetko. [...]“ (s. 116).

13 K tomu, co si ZFEB představoval (nezáleží teď na tom, zda mylně, či v souladu se skutečností) pod tzv. maoismem, že to však rozhodně nebyla představa „totalitního režimu“, by Vodrážkovi mohla posloužit jedna Fišerova přednáška z r. 1967. Viz *Marxismus u Mao C-tunga*, in Egon Bondy: *Pracovní analýza a jiné texty*, ed. Petr Kužel, Filosofie, Praha 2017, s. 351–358.

talizován na psychiatrické klinice a že také dostal zřejmě již v r. 1967 plný invalidní důchod z psychiatrických důvodů. Jednak jsou zde citovány výroky otce ZFEB Jana Fišera z r. 1949 (!!), jednak výroky stomatoložky MUDr. Klečacké-Beyly o ZFEB, které ona sama (jakožto bývalá „rodinná přítelkyně“ ZFEB a jeho družky Julie Novákové) znamenala ex post někdy kolem r. 2005. O tato svědectví a dále o několik zpráv o zdravotním stavu ZFEB z pera pracovníků StB opírá Vodrážka své suverénně formulované pochybnosti o tom, že ZFEB vskutku trpěl závažnými psychickými onemocněními. Netřeba dále komentovat. V podkapitole 4.4 „Vztah k matce a otci“ pátrá Vodrážka po způsobu psychoanalytiků po případném „dědičném zatížení“ ZFEB. Nevypátral prakticky nic, ale i z toho nic vyvodil další Bondyho „viny“. V následující podkapitole 4.5 „Konec uměleckých přátelských styků...“: to jediné, co Vodrážku zajímá, je nepříznivý výrok Vladimíra Boudníka o ZFEB. Opět slon v porcelánu. Kontakty ZFEB s Vladimírem Boudníkem a třeba i s Jaroslavem Dočerkalem, případně s Mikulášem Medkem by poskytly materiál na jednu monografii. Vrchol blbosti v této kapitole je ovšem obsažen v podkapitole 4.9. Vodrážka na základě několika mystifikačních pasáží z básní ZFEB z 50. let, z jeho výroku z *Prvních deseti let* o tom, že si prošel „krátkou periodou [...] fascinací fašismem“ a z faktu, že v r. 1954 při domovní prohlídce v bytě Fišerových StB našla mj. knihy *Mein Kampf* a dvě knihy od Alfreda Rosenberga, vyvozuje, že ZFEB de facto byl fašistou!! To hodně vypovídá hlavně o patologickém uvažování Vodrážkově, o jeho naprostém nedostatku smyslu pro fantazii, o tom, jak od dávných věků známo, dokáže zlo být „krásné“ a svým způsobem okouzlující. Nejen ZFEB, ale zřejmě i jeho přátelé z okruhu Edice Půlnoc byli na počátku 50. let vskutku fascinováni podobností — formulační, estetickou, de facto ideovou — mezi stalinismem a nacismem. A od toho se to vše odvíjí. Mnohem později totéž zažíval např. undergroundový básník a hudebník Josef Vondruška. To tedy byl také fašista, nacist?

Obávám se, že už i tato recenze je nyní k neučení, proto o zbytku Vodrážkova textu co nejstručněji.

V 5. kapitole jsou další nehorázné simplifikace, stačí ocitovat názvy některých podkapitol: 5.2 „Prostituování rozumu a redukce lidství na mužství“ — zde Vodrážka kádruje pro změnu jako údajný feminista; 5.4 „Parazitické spojení s RG a CIC ve Vídni v roce 1950“ — Vodrážka viní ZFEB, že ve Vídni v roce 1950 vstoupil do kontaktu s francouzskou výzvědnou službou jen ze zjištěných důvodů, tedy zřejmě ne proto, aby zahájil světovou revoluci: opět zbytečno komentovat, ale zde dlužno Vodrážkovi i poděkovat za to, že v archivech StB zjistil jméno onoho francouzského důstojníka, o němž se ZFEB v *Prvních deseti letech* zmiňuje: byl to prý jakýsi kapitán Roger, resp. Roger Prochat či Perchat. Díky! To se mi bude hodit do poznámek pro příští edici této knihy, teď už jen zbývá prohledat archiv francouzské Sûreté nationale a najít tam doklad o tom, jak jim Bondy prodával infikované blechy! Ale tam se asi Vodrážka nedostane.

Zcela závěrem k podkapitole 5.6 „Selhání historické reflexe — zamrzlé tabu, strach z rozplétání dějin aneb ‚byl někdo poškozen?‘“ Zde Vodrážka opakovaně vytýká leccos leckomu, např. i pisateli těchto řádků. Jeden příklad je dobrou ilustrací Vodrážkových manipulací s fakty: V r. 2012, když jsem s kolegy edičně připravoval výše zmíněnou „*Hnědou knihu*“, jsem se prý snažil zabránit tomu, aby do ní byla zařazena také výše zmíněná svědecká výpověď ZFEB z r. 1976. NENÍ TO PRAVDA!! Jen jsem poukázal na to, že když má tato výpověď jako jediná z cca sto padesáti, které v r. 76 StB

shromáždila, být do dodatků zařazena, měla by k ní také být přidána nějaká komentující studie z pera profesionálního historika, což se posléze stalo skutkem. Vodrážka mi dále vyčítá, že jsem ve svých různých studiích o ZFEB „zamlčoval“ jeho kontakty s StB: 1) když jsem je psal v 90. letech, zdaleka se nevědělo tolik co dnes, 2) tehdy ZFEB ještě žil a všechny tyto skutečnosti popíral, 3) mým úkolem literárního historika bylo charakterizovat literární dráhu ZFEB, jeho dílo, nic jiného. A konečně: Vodrážka se mi vysmívá za otázku, kterou jsem mu prý jednou položil, totiž zda v důsledku informací od ZFEB byl opravdu někdy někdo poškozen (tedy souzen, odsouzen, zavražden). Nevím, proč bych měl i dnes na tuto otázku rezignovat. Vodrážka v jednom ze svých textů nařkl ZFEB, že v důsledku jeho informací byl ze studia na FF UK vyloučen Fišerův přítel Miloš Černý. Dokázal jsem mu tehdy (na základě informace přímo od Miloše Černého), že si to vymyslel, že to není pravda.¹⁴ To má Vodrážka tak málo předmětů doličných, že si musí nějaké vymýšlet? Dodávám: tato lež, tato denunce se stále nachází v hesle „Egon Bondy“ na Wikipedii: ale to jinak tolik lež nenávidějícímu Vodrážkovi zřejmě nevádí...

Opakuji, co jsem napsal výše: dokumenty edičně připravené Petrem Blažkem jsou vskutku otřásající, ale i kdyby se někdy skutečnému, nepředpojatému historikovi podařilo dokázat, že z informací získaných od ZFEB nikdy nikomu újma nevzešla, je to svědectví o strašlivých propastech v duši tohoto českého básníka a filozofa. Ale Vodrážka se místo shánění drbů a místo ideologického kádrování na úrovni vskutku bolševických, stalinistických inkvizitorů měl raději pustit do hledání těch takto poškozených. Na to by každý, i já, musel mlčet, kdyby je Vodrážka našel. Cenu literárního a filozofického díla Egona Bondyho by to sice nesnížilo, ale už navždy by na něm zůstalo znamení hanby.

leden 2025

AD:

Petr Blažek — Miroslav Vodrážka: *Zbyněk Fišer / Egon Bondy a Státní bezpečnost*. Muzeum paměti XX. století, Praha 2024, 879 s. (Publikace prezentována v Knihovně Václava Havla 20. ledna 2025, tedy v den, kdy by se Fišer-Bondy dožil 95 let.)

---

14 Martin Machovec, Vodrážkův Bondy, Fišer, Kořínek... ale hlavně Vodrážkův Vodrážka, *Bu-
bíněk Revolveru*, 22. 12. 2015.